

alan *Hikâyetü Şu'be* ve *Amr b. Mürre* adlı bir risâlesi Zâhiriyye Kütüphanesi'nde (Mecmua, nr. 21, vr. 16-21) bulunmaktadır.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Sa'd, *eṭ-Ṭabaḳât*, VI, 315; Halîfe b. Hayyât, *eṭ-Ṭabaḳât* (Zekkâr), I, 377; Buhârî, *eṭ-Ṭarîḫü'l-kebrî*, VI, 368-369; *el-Cerḥ ve't-ta'dîl*, VI, 257-258; Ebû Nuaym, *Hilye*, V, 94-100; Sa'fedî, *Nektü'l-himyân fi nüketi'l-umyân*, Kahire 1329, s. 221; Zehebî, *A'lâmü'n-nübela'*, V, 196-200; İbn Hacer, *Tehzîbü't-Tehzîb*, VIII, 102-103; Sezgin, *GAS*, I, 175.

AMR b. OSMAN el-MEKKÎ

(عمرو بن عثمان المكي)

Ebû Abdillâh Amr b. Osmân b. Kureb el-Mekkî (ö. 297/910)

“Üstâdü's-süfiyye” unvanıyla tanınan ilk devir süfîlerinden.

Aslen Yemenli olmakla birlikte daha çok Mekke'de oturduğundan el-Mekkî nisbesini aldı. Cüneyd-i Bağdâdî'nin sohbetinde bulundu. Devrin meşhur âbid*lerinden Ebû Abdullah Saîd en-Nibâcî'den geniş ölçüde faydalandı. Bağdat'ta vefat etti. Kaynaklarda vefat tarihinin 291 (904) olduğuna dair bir rivayet de zikredilmektedir.

Herevî, Amr b. Osman'ın usul ve hakikatler sahasında geniş bilgi sahibi olduğunu, semâa önem verdiğini, ince mânâlı sözler söylediğini, *sekr** halinden uzak kalmaya ve tasavvufî hayatını *sahv** haline dayandırmaya dikkat ettiğini söyler. İbn Haffî'nin şeriatla hakikati birleştirdikleri için süfîlere örnek almalarını tavsiye ettiği mutasavvıflardan biri olan Amr b. Osman, Allah'ı tanıma konusunda daha çok selbî sıfatlar üzerinde durur. İnsan Allah'ı ne kadar yüce ve mükemmel olarak tahayyül ve tasavvur ederse etsin yine de Allah'ın tahayyül ve tasavvur edilen şeyden çok daha yüce ve çok daha mükemmel olduğunu, Allah'la ilgili en yüce ve en mükemmel tahayyül ve tasavvurların O olmadığını, O'ndan başka olduğunu söyler. Herevî, çağdaşı süfîlerle mektuplaşmasıyla tanınan Mekki'nin bazı sözlerinden dolayı suçlanıp Mekke'den kovulduğunu, bunun üzerine Cidde'ye gittiğini ve Cidde halkının kendisini kadı yaptığını haber verir.

Zühdü, “gönülde dünyaya yer vermemektir” şeklinde tarif eden Amr b. Osman el-Mekkî, Hallâc'ın üstadıdır. Ancak meşrepleri farklı olan bu iki süfî birbirleriyle anlaşamadıklarından beraberlikleri fazla sürmemiştir. Amr b. Os-

man, bir gün Hallâc'ın bir şeyler yazdığını görünce ne yaptığını sormuş, o da Kur'an'a nazîre (muâraza) yazdığını söyleyince kendisini yanından kovmuş ve beddua etmiştir. Bu bedduanın Hallâc'ın idam edilmesinin mânevî sebebi olduğu ileri sürülmektedir. Diğer bir rivayete göre, Mekki'nin *Gencnâme* adlı gizli bilgiler ihtiva eden bir risâlesi vardı. *Gencnâme*'de İblîs'in Âdem'e secde etmesi, Âdem'e emanet edilen sırrı görme arzusuyla izah edilmekte ve İblîs ilâhî sırra âşina bir ârif olarak tanıtılmaktaydı (bk. Attâr, *Tezkiretü'l-evliyâ*, s. 487). Hallâc'ın bu risâleyi çalarak içindikileri halka açıklaması, asılmasına sebep olmuştu. Hücvîrî, Mekki'nin *Kitâbü'l-Mahabbe* adlı bir eseri olduğunu, bu risâlede sır, ruh, kalp ve bedenini yedişer bin senelik aralıklarla yaratıldıklarını, yaratılışa sevgi ve güzelliğin esas alındığını, dünyaya gelen ruhların ancak aşkla mi'rac yaparak ilâhî âleme yükseleceklerinin anlatıldığını bildirir.

Tasavvuf konusundaki derin görüşlerini temkinli ifadelerle ortaya koyan Amr b. Osman el-Mekkî'ye bütün süfîler hürmet göstermiş ve onu kendilerine örnek almışlardır.

BİBLİYOGRAFYA :

Sülemî, *Ṭabaḳât*, s. 202; Ebû Nuaym, *Hilye*, X, 291; *Kuşeyrî Risâlesi* (trc. Süleyman Uludağ), İstanbul 1981, s. 146; Hücvîrî, *Keşfü'l-mahcûb: Hakikat Bilgisi* (trc. Süleyman Uludağ), İstanbul 1982, s. 241; Herevî, *Ṭabaḳât*, s. 232; Attâr, *Tezkiretü'l-evliyâ* (trc. Süleyman Uludağ), İstanbul 1985, s. 487; a.mlf., *Mantıku't-tayr* (trc. Abdülbâki Gölpinarlı), İstanbul 1962, II, 91; İbnü'l-Cevzî, *Şıfatü's-şafve*, II, 440; Baklî, *Şerḥ-i Şaḫîyyât*, s. 263; Lâmiî, *Nefehât Tercümesi*, s. 136; Şa'rânî, *eṭ-Ṭabaḳât*, I, 134; İbnü'l-İmâd, *Şezerât*, II, 225; Münâvî, *el-Kevâkib*, I, 259; Ebû'l-Hasan ed-Deylemî, *Siretü şeyḫi'l-ekber Ebû Abdillâh İbnü'l-Haffî eş-Şirâzî* (nşr. A. Schimmel), Ankara 1955, s. 37.

AMR b. SÂBİT

(عمرو بن ثابت)

Amr b. Sâbit b. Vakş (Vukayş, Ukayş) el-Ensârî (ö. 3/625)

Müslüman olduktan hemen sonra Uhud Gazvesi'nde şehid düşen sahâbî.

Medine'de yerleşmiş bulunan Evs kabilesinin Abdüleşhel boyuna mensuptur. Annesi Lübbe, meşhur sahâbî Huzeyfe b. Yemân'ın kız kardeşidir. Amr, kabilesi arasında Üsayrım lakabıyla tanınıyordu. 625 yılında cereyan eden Uhud Gazvesi'ne kadar kabilesinin ısrarlarına rağmen müslüman olmamıştı. Bir rivayete göre (bk. Ebû Dâvûd, “Cihâd”, 37) faize verdiği parasını geri alıncaya kadar İslâmiyet'i kabul etmemişti; fakat müslümanların Mekkelî müşriklerle çarpışmak üzere Uhud'a hareket etmelerinden hemen sonra İslâmiyet'i kabul etti ve silâhlarını kuşanarak savaş meydanına koştu. Burada Hz. Peygamber'i bulup müslüman olduğunu haber verdi ve bütün şiddetiyle devam eden çarpışmalara katıldı. Bir müddet sonra ağır şekilde yaralandı. Savaş sonunda Abdüleşhel oğulları cesetler arasında kabilelerine ait ölümleri ararken yaralı olan Amr'a rastladılar. Onun müslüman olduktan sonra savaşa katıldığını bilmedikleri için kabilesini kayırma düşüncesiyle mi, Mekkelîler'e kızdığından dolayı mı, yoksa din gayretiyle mi savaştığını sordular. Amr, müslüman olduğunu ve Allah için çarpıştığını söyleyerek son nefesini verdi. Durumu Hz. Peygamber'e anlattıkları zaman Resûlullah Amr'ın cennetlik olduğunu haber verdi. Ebû Dâvûd'un *es-Sünen*'indeki hadisin râvisi Ebû Hüreyre onun yaralı olarak evine götürüldükten sonra orada vefat ettiğini söylemiştir. *Şaḫîḫ-i Buḫârî*'deki bir hadise göre Hz. Peygamber onun hakkında, “Az çalıştı, fakat çok kazandı” demiştir (“Cihâd”, 13). Buhârî'nin bu rivayetinde her ne kadar söz konusu sahâbînin adı zikredilmiyorsa da İbn Hacer muhtelif rivayetleri birleştirmek suretiyle onun Amr b. Sâbit olduğu sonucuna varmıştır (bk. *Fethü'l-bârî*, XI, 287).

men müslüman olmamıştı. Bir rivayete göre (bk. Ebû Dâvûd, “Cihâd”, 37) faize verdiği parasını geri alıncaya kadar İslâmiyet'i kabul etmemişti; fakat müslümanların Mekkelî müşriklerle çarpışmak üzere Uhud'a hareket etmelerinden hemen sonra İslâmiyet'i kabul etti ve silâhlarını kuşanarak savaş meydanına koştu. Burada Hz. Peygamber'i bulup müslüman olduğunu haber verdi ve bütün şiddetiyle devam eden çarpışmalara katıldı. Bir müddet sonra ağır şekilde yaralandı. Savaş sonunda Abdüleşhel oğulları cesetler arasında kabilelerine ait ölümleri ararken yaralı olan Amr'a rastladılar. Onun müslüman olduktan sonra savaşa katıldığını bilmedikleri için kabilesini kayırma düşüncesiyle mi, Mekkelîler'e kızdığından dolayı mı, yoksa din gayretiyle mi savaştığını sordular. Amr, müslüman olduğunu ve Allah için çarpıştığını söyleyerek son nefesini verdi. Durumu Hz. Peygamber'e anlattıkları zaman Resûlullah Amr'ın cennetlik olduğunu haber verdi. Ebû Dâvûd'un *es-Sünen*'indeki hadisin râvisi Ebû Hüreyre onun yaralı olarak evine götürüldükten sonra orada vefat ettiğini söylemiştir. *Şaḫîḫ-i Buḫârî*'deki bir hadise göre Hz. Peygamber onun hakkında, “Az çalıştı, fakat çok kazandı” demiştir (“Cihâd”, 13). Buhârî'nin bu rivayetinde her ne kadar söz konusu sahâbînin adı zikredilmiyorsa da İbn Hacer muhtelif rivayetleri birleştirmek suretiyle onun Amr b. Sâbit olduğu sonucuna varmıştır (bk. *Fethü'l-bârî*, XI, 287).

BİBLİYOGRAFYA :

Buhârî, “Cihâd”, 13; Ebû Dâvûd, “Cihâd”, 37; Vâkîdî, *el-Megâzî*, I, 262, 301; İbn Hişâm, *es-Sire*, III, 90; İbn Abdülber, *el-İst'âb*, II, 506; İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-gâbe*, IV, 202-203; İbn Hacer, *el-İsâbe*, II, 526-527; a.mlf., *Fethü'l-bârî* (nşr. Tahâ Abdurraûf Sa'd v.dğr.), Kahire 1398/1978, XI, 286-287.

AMR b. SAİD b. ÂS

(bk. EŞDAK).

AMR b. SAİD b. ÂS

(عمرو بن سعيد بن العاص)

Ebû Ukbe Amr b. Saîd b. el-Âs el-Kureşî el-Ümevî (ö. 13/634)

Ecnâdeyn Savaşı'nda iki kardeşiyle birlikte şehid olan sahâbî.

Ebû Ühayha diye tanınan babası Câhiliye devrinde Mekke'nin ileri gelenlerinden biriydi. Annesi Safiyye bint Mugîre, Hâlid b. Velid'in halasıdır. Amr İslâmi-